

KULTUREN

Kv Katedralskolan 8

fornlämning Lund 73:1,
Lunds stad och kommun, Skåne
Arkeologisk undersökning 2015

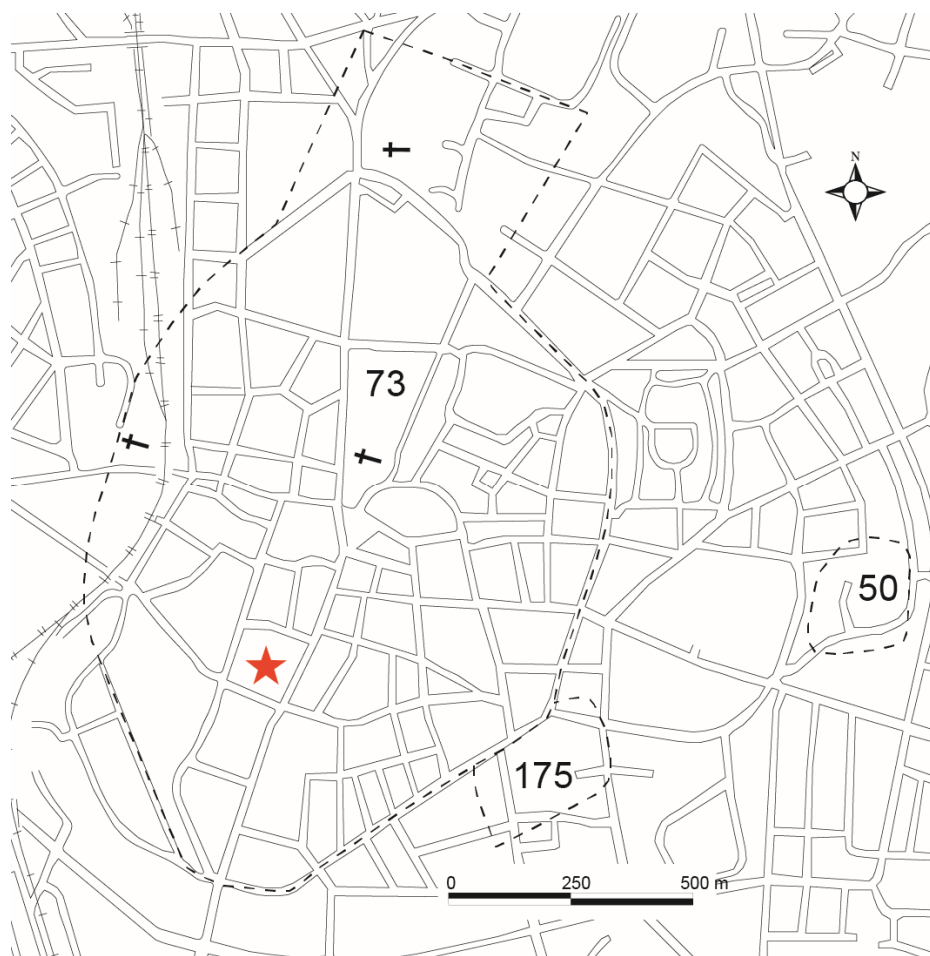
KULTURMILJÖRAPPORT 2016:1

KRISTER KÅM TAYANIN

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Genomförande och resultat	6
Sammanfattning	7
Administrativa och tekniska uppgifter	8
Referenser	9
Bilagor	9

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

Med anledning av jordförbättring samt trädplantering, utförde Kulturen i Lund en schaktningsövervakning på Katedralskolans skolgård, enligt Länsstyrelsens beslut (Ist.dnr: 431-34013-2015). Platsen har ingått i Lunds medeltida stadsområde och har troligen varit bebyggt redan under tidig medeltid. Kvarteret är relativt okänt ur ett arkeologiskt perspektiv på grund av låg undersökningsgrad, det rymmer en viktig kunskapspotential som kan belysa den äldsta stadens utbredning och utveckling.

Fornlämningssmiljö

Kv Katedralskolan är beläget i de södra delarna av Lunds medeltida stadsområde, och det domineras av tomten Katedralskolan 8, vilken upptar största delen av kvarteret. Det ålderdomliga tomtmönstret med en stor gård och flera mindre har bestått åtminstone sedan 1600- talet (Bevaringskommittén 1981 s 116). En stor del av bebyggelsen i kv Katedralskolan har klassats som kulturhistoriskt värdefull, och i särklass utmärker sig det så kallade Karl XII huset i kvarterets sydöstra hörn. Det uppfördes under andra delen av 1500-talet. Ragnar Blomqvist har pekat på riksrådet och landsdomaren i Skåne, Corfitz Viffert

som sannolik byggherre (Blomqvist 1978 s 94f). Den aktuella fastigheten förvärvades år 1837 av domkapitlet för katedralskolans räkning. Undervisningslokaler och rektorsbostad inrättades i Karl XII huset (Bevaringskommittén 1981 s 119). Under Katedralskolans tid har en rad nya byggnader uppförts för att tillgodose skolundervisningens ökade behov. Under dess äldsta tid var kvarterets bebyggelse koncentrerad längs med Stora Södergatan och Svanegatan. Kvarterets västra del mot Grönegatan utgjordes av en parkanläggning fram till och med uppförandet av Nya Läroverksbyggnaden år 1895-1896 (André & Högstedt 1990 s 68, 78).

Anders Andrén har rekonstruerat tomtindelningen kring år 1500 i kvarteret (1984). I nordöstra hörnet av kvarteret var den medeltida sockenkyrkan Sankt Andreas belägen. Kyrkan omtalas för första gången i ett testamente år 1302 (Blomqvist 1951 s 208). Den angränsande tomten söder om kyrkogården nämns som prästgård under 1400-talets senare hälft och som Sankt Andreas kyrkas residens under 1500-talets andra hälft. Av de övriga tomterna i kvarteret omnämns flera som vikarieresidens vid skilda tidpunkter. Även flera kaniker omnämns som tomtägare eller arrendatorer. Sydöstra tomten i kvarteret arrenderades under 1580-talet av Corfitz Viffert, och hans gård återfinns i den så kallade Vedels kartskiss (André & Högstedt 1990 s 10f). Den aktuella exploateringsytan sammanfaller med Andréns rekonstruerade tomt nr 222:2 (Andrén 1984). Tomten saknar närmare uppgifter om egenskapskaraktäristik och sockentillhörighet, men tre omnämmande finns: tomten omnämns år 1546 som Niels Windgalens hage, år 1582 som Mogens Guldsmeds hage och år 1586 som fordom Mogens Guldsmeds hage. Tomten skulle eventuellt ha tillhört kyrkan Sankt Peter vid Grönegatans socken.

Vid en genomgång av kartmaterialet från 1600- och 1700-talen går det inte att återfinna någon bebyggelse inom det aktuella området (André & Högstedt 1990).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Ett urval av arkeologiska undersökningar och observationer i det aktuella området presenteras nedan punktvis i kronologisk ordning.

År 1928 Iakttagelser gjordes vid grävningsarbeten rörande Karl XII husets grundläggning, vilket meddelats av byggmästare E.G. Göransson. Några jordfynd från grävningsarbetena inköptes för Kulturens räkning, bland annat ett mynt präglat under Christopher I:s (1252–1259) regeringstid. Myntet påträffades 2,00 m under dåvarande marknivå (Kulturens LA-arkiv).

År 1933 Ett avloppsschakt grävdes från Katedralskolan (Nya Läroverksbyggnaden) till Grönegatan. Uppgifter om kulturlagerdjup på drygt 1,30 m. En nedgrävning iaktogs vid gränsen mot Grönegatan vilken tolkades som en bäckfåra eller en tomträna (Kulturens LA-arkiv).

År 1943 Ett kranium och ett par kantställda plank påträffades på nuvarande fastighet Katedralskolan 2 vid en brunnsgrävning (Kulturens LA-arkiv).

- År 1952 Vid grävning för oljetank väster om Nya Läroverksbyggnaden, iaktogs en kulturlagertjocklek av ca 2,50 m jämte en stenskodd ränna som löpte parallellt med schaktets norra sektion (Kulturens LA-arkiv).
- År 1981 I samband med byggnation av matsal inom Katedralskolans norra område utfördes en schaktningsövervakning. Sju timrade brunnar påträffades, även en husgrund av medeltida karaktär, en stenränna, tröpålar samt tunnor med avföring och kalk dokumenterades. Dessutom påträffades en del lämningar som sattes i samband med en damm som finns avbildad på en plan över Cronsiös gård och trädgård. Planen upprättades år 1816 av murmästare J. Haraldsson på uppdrag av biskop Faxé. Brunnarna daterades dendrokronologiskt och har dateringar från mitten av 1000-talet till efter 1197. Kulturlagertjockleken var generellt mellan 2,00 och 2,20 m inom undersökningsområdet (Kulturens LA-arkiv; Karlsson 2007 a).
- År 1981/1986 Gravar och mindre partier av sockenkyrkan Sankt Andreas grundmur dokumenterades vid arkeologiska undersökningar. Delar av tornet, tornets övergång mot långhusets sydvästra hörn, korsprånget, korets sydmur och övergång mot absid berördes av undersökningarna. Någon relativ kronologi mellan de olika delarna gick ej att fastställa. Omedelbart sydöst om koret påträffades, nedgrävda i undergrunden, en rad av tre stavar med ett inbördes avstånd av 2,50 m, vilka dendrodaterades till ca 1053–1065. Runt kyrkan dokumenterades 395 gravar, och de var stratifierade såväl vertikalt som horisontalt. Kyrkogården fortsätter norrut, under Drottensgatan, vilket visar att denna gatusträckning är efterreformatorisk, och kyrkogårdens areal har beräknats till 1600 m². Kulturlagertjockleken på platsen uppgick till minst 2 m (Kulturens LA-arkiv; Karlsson 2007a och b).
- År 1995 Ett affärs- och bostadshus uppfördes på fastigheten Katedralskolan 2. Grundläggningsförfarandet bestod av en gjuten platta med ett grundläggningsdjup av ca 0,6 m. Den genomförda schaktningen för en grundplatta kom endast att beröra de två översta skikten av en halvkällare och raseringsmassor som kan dateras till perioden efter år 1850. Inga lämningar efter Sankt Andreas medeltida kyrka påträffades (Lundberg 1995).
- År 1997 En utredning och förundersökning genomfördes i samband med en planerad tillbyggnad av det så kallade Svanegathuset. Kulturlagerdjupet var endast 1,40 m till moränen (Johansson Hervén 1997).
- År 1997 I samband med att en tillbyggnad skulle ske till Katedralskolans matsal genomfördes en arkeologisk förundersökning. Kulturlagertjockleken uppgick till ca 2,10 m på platsen. (Lundberg 1997).

- År 2011 Vid en arkeologisk förundersökning i samband med en fjärrvärmeläcka i kv Katedralskolan 8, påträffades odlingslager, utjämningslager och sentida bärlager i de översta metrarna av schaktet. Vid ett djup av 1,20 m berördes intakta medeltida kulturlager ned till 1,70 m där bebyggelselager i form av flera lergolv och även brandlager påträffades. Detta vittnar om en hög komplexitet och kontinuitet av bebyggelse på platsen under medeltiden (Guldåker 2011).
- År 2012 Med anledning av uppställning av en tillfällig skolpaviljong inom kv Katedralskolan 8, genomfördes en arkeologisk förundersökning på skolgårdens sydvästra del. Förutom sentida utjämnings- och odlingslager påträffades kulturlager som visade på att där funnits bebyggelse sedan tidig medeltid (Ericsson 2012).

Genomförande och resultat

Med anledning av jordförbättring samt trädplantering i den södra delen av skolgården på kv Katedralskolan 8, genomfördes en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. På platsen stod fram tills år 2012 en bok som planterades år 1857. Boken skulle nu ersättas av fem nya bokträd (bilaga 1).

För att förbättra jorden för de fem nya träden grävdes ner till 0,30 m på ett cirkelformat område som var 17,00 m i ø. Vid det djupet grävdes de kvarvarande rötterna efter boken bort. Det resulterade i ett ca 3,00 x 3,00 m stort, oregelbundet schakt i mitten av cirkeln. Schaktet efter rötterna var 1,20 m djupt, och nådde aldrig ner till moränen. I schaktet framkom i botten ett brungrått kulturlager bestående av silt och sand, vilket var torrt, luckert och finkornigt, samt innehöll små träkolsfragment. Kulturlagret tolkades som ett odlingslager. Över odlingslagret påträffades ett kompakt kulturlager som främst bestod av fragmenterade tegelbrockor, men även sand och murbruk. Kulturlagret var grågult till färgen, innehöll sentida glas samt sentida keramik, och det tolkades som ett markberedningslager för skolgården huvudsakligen bestående av äldre rivningsmassor. Över det framkom ett brunsvart, luckert och humöst kulturlager, med inblandning av sand. Innehållet bestod av enstaka djurben, småsten samt tegelfragment, och det rörde sig troligtvis om ett matjordslager för trädplanteringen. Överst i sektionen fanns ett gråbrunt sandlager med humus och grus, vilket var luckert och innehöll enstaka tegelfragment och småsten. Tolkningen är att det troligtvis rör sig om ett utjämningslager för att höja markytan samt dränera den överliggande matjorden. Matjorden var redan bortschaktad innan rotschaktet grävdes (figur 3 och 4 bilaga 1).

De fem trädplanteringsgroparna grävdes ner till mellan 0,50 - 0,90 m djup och benämns i det följande schakt A-E. I botten på schakt A-E framkom ett odlingslager som var luckert, brunsvart, bestod av humus/silt och sand. Innehållet bestod av djurben, småsten och tegelkross. Odlingslagret var i sin tur täckt av ett grågult till gråvitt luckert utjämningslager bestående av murbruk, sand, grus och en stor andel tegelfragment. I odlingslagret från schakt A ett fyndmaterial med ett stort tidsspänn från 1400-tal till 1900-tal, och i schakt B,

C och D framkom enstaka skärivor daterade till 1400-1700-tal (bilaga 2). Kulturlagerföljden i schakt A-E överensstämde bra med densamma i botten av det tidigare nämnda rotschaktet, med ett undre odlingslager som överlagrades av ett tegel- och murbrukslager. I rotschaktet benämns dessa kulturlager 1 och 2, i schakt A, 15 och 16, i schakt B, 7 och 8, i schakt C, 9 och 10, i schakt D, 11 och 12, i schakt E, 13 och 14. Odlingslagerna är kulturlager 1, 7, 9, 11, 13 och 15. Tegel och murbrukslagerna är kulturlager 2, 8, 10, 12, 14 och 16 (bilaga 3). Detta pekar på att större delen av området varit öppen odlingsmark från ca 1400-tal till någon gång på 1800-talet, vilket stämmer väl in i den gårdsbebyggelse som kartmaterialet visar (André & Högstedt 1990).

Sammanfattning

Med anledning av jordförbättring samt trädplantering i Katedralskolans södra del av skolgården utfördes en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Området schaktades ner 0,30 m därefter grävdes fem trädplanteringsgropar samt ett schakt för att ta bort rötter från ett tidigare träd. Trädplanteringsgroparna samt rotschaktet grävdes ca 0,50-1,20 m djupa. Majoriteten av de kulturlager som påträffades var förknippade med markutjämning och markberedning för Katedralskolans gårdsplan. Stratigrafin verkade överensstämma i alla schakten, med ett odlingslager i botten som överlagrades av ett tegel och murbrukslager. Bilden som kulturlagerna ger tyder på öppna odlade ytor, vilket stämmer väl överens med i den gårdsbebyggelse som syns i kartmaterialet från området. Fynd från odlingslagret visar på en lång kontinuitet som sträcker sig från ca 1400- till 1900-tal.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-34031-2015	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Katedralskolan 8
Typ av exploatering	Planteringsyta med trädgropar		
Uppdragsgivare	Lunds Kommun		
Typ av undersökning	Schaktningsövervakning		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Kristen Kåm Tayanin		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	14/12-15/12-2015		
Fälttid			
Arkeolog	6 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	227 m ²		
Kubik	127 m ³		
Schaktmeter	17 m		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	6 x 750 SEK = 4500 SEK		
Rapport	6 x 750 SEK = 4500 SEK		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	9000 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	9 000 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	KM 94785:1-4		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	1 st planritning i 1:100, 1 st sektion i 1:20		
Foto	4 digitalfotografier		
Analys	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

André, A. & Högstedt, C. 1990. Kartornas Lund. 1580-talet till 1950. Föreningen Gamla Lunds årskrift 72. Lund.

Andrén, A. 1984. Lund – tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. RAÄ & SHM rapport. Medeltidsstaden 56. Stockholm.

Bevaringskommittén. 1981. Lunds stadskärna. Bevaringsprogram. Clemens och Drottens rote. Lund.

Blomqvist, R. 1951. Lunds historia 1. Medeltiden.

Blomqvist, R. 1978. Lunds historia 2. Nyare tiden.

Ericsson, G. 2012. Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 410.

Guldåker, A. 2011. Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 390.

Johansson Hervén, C. 1997a. Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk utredning och förundersökning 1997. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 46.

Johansson Hervén, C. 1997b. Kv Katedralskolan 8, Lund. Kompletterande utredning efter geoteknisk undersökning 1997. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 56.

Johansson Hervén, C. 1999. Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 1998. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 74.

Karlsson, M. 2007a. Kv Katedralskolan 1, Lund. Arkeologisk undersökning 1981. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 291.

Karlsson, M. 2007b. Kv Katedralskolan 2. S:t Andreas kyrkogård. Arkeologisk undersökning 1986. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 293.

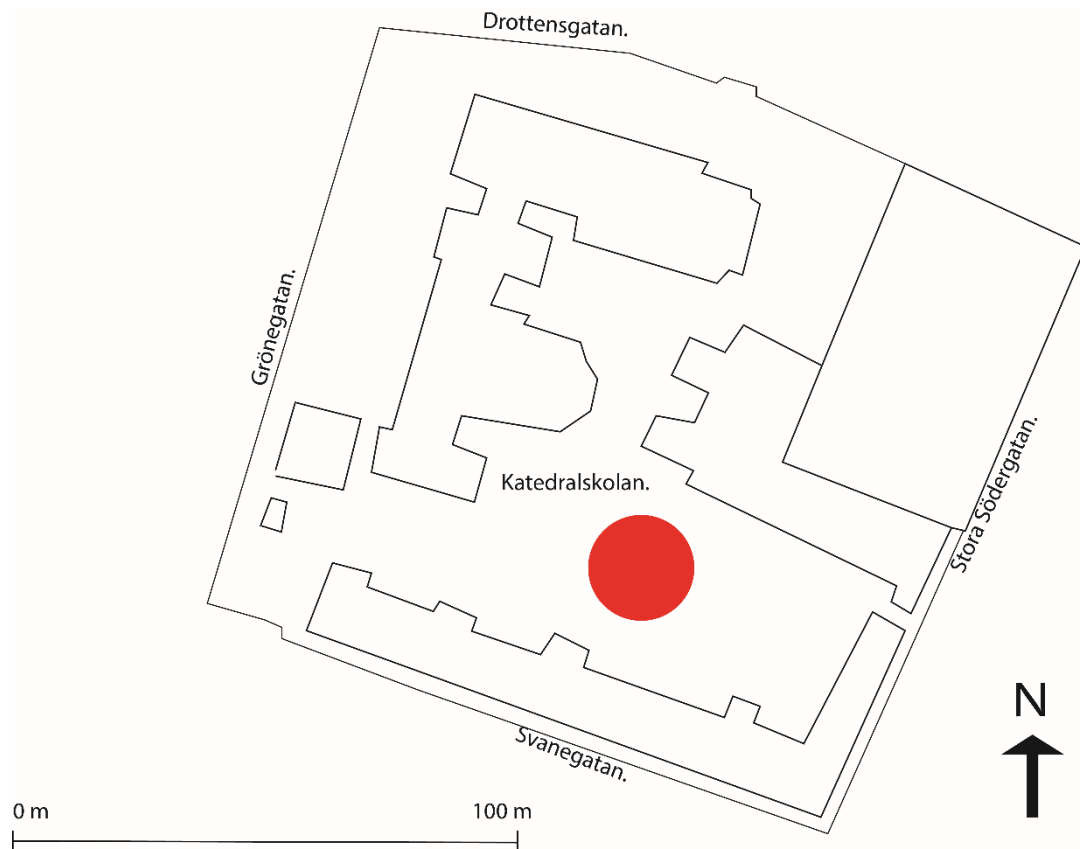
Lundberg, A. 1995. Kv Katedralskolan 2. Arkeologisk förundersökning 1995. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 19.

Lundberg, A. 1997. Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 1997. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 58.

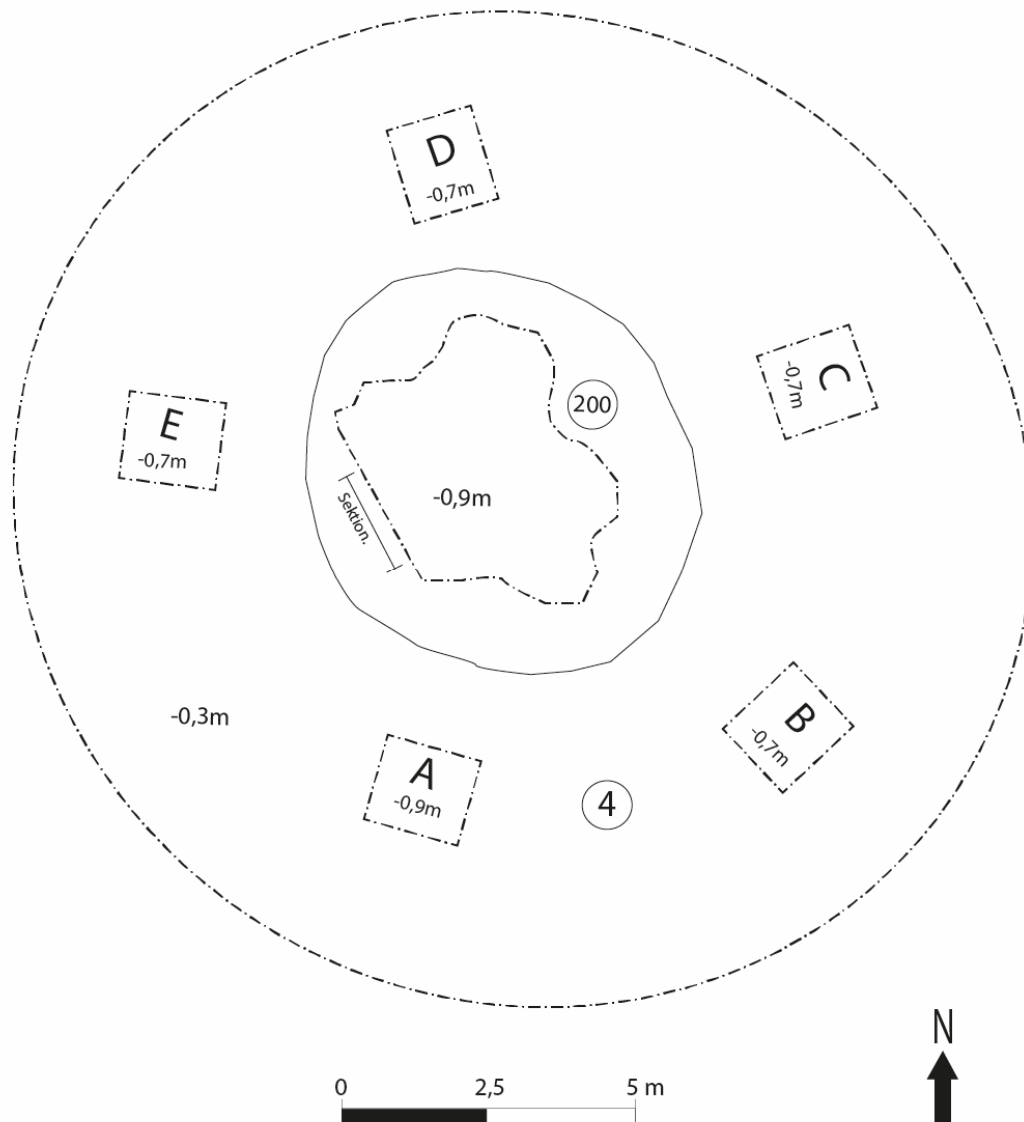
Bilagor

1. Ritningar: Planritning, schaktplan och sektionsritning
2. Fynd.

Bilaga 1: Ritningar

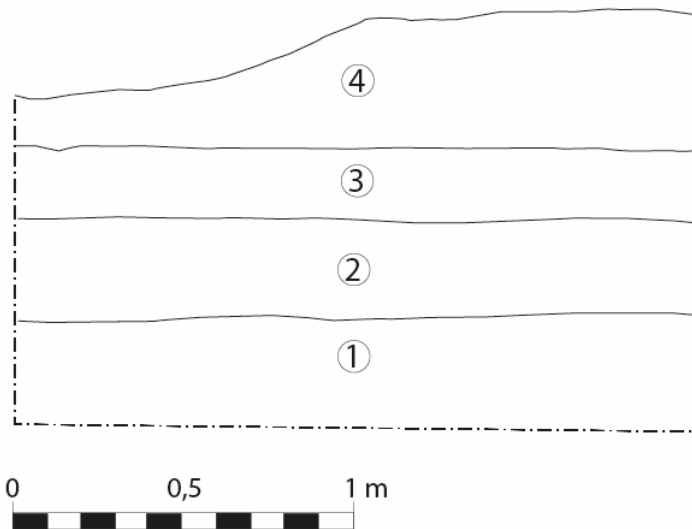
Figur 2. Kv Katedralskolan, schaktytan är rödmarkerad.

Figur 3. Schaktplan.

4. Gråbrun grus och sand, lucker, torr och innehåller sentida tegelfragment, samt sentida glas. Tolkningen är att det är ett sentida bärlager eller utjämningslager för att höja marknivån för skolgården.

200. Planteringsjord till den bok som stod här från år 1857 till år 2012. Planteringsgrop.

Figur 4. Södra sektionen i rotschaktet.

1. Brungrå silt med sand, medelkompakt, torr, finkornig med inslag av träkolsfragment. Odlingslager.
2. Grågul sand, murbruk och grus. Torrt och luckert, innehåller mycket tegelsten i olika fragmenteringsgrad. Markberedningslager, hårdgöring för skolgård.
3. Brunsvart, torr, lucker humus blandat med sand. Innehåller småsten samt sentida glas och keramik. Matjordslager tidigare trädplantering eller odlingslager.
4. Gråbrun grus och sand, lucker, torr och innehåller sentida tegelfragment, samt sentida glas. Tolkningen är att det är ett sentida bärlager eller utjämningslager för att höja marknivån till skolgården.

Bilaga 2: Fynd

Figur 5. Fynd ur schakt A, kontext 15.

Fyndlista

KM 94785

Kv Katedralskolan 8, Lund,

Lst. Dnr. 431-34031-2015

Fyndnr	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Undertyp	Del	Antal	Vikt g.
1	B/7	Keramik	Kärl	Yngre rödgods		Buk	1	7
2	C/9	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	Kruka	Mynning	1	11
2	C/9	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	-	Botten	1	29
3	D/11	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	Fat	Mynning	1	9
3	D/11	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	Kruka	Buk	1	8
4	A/15	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	-	Mynning	1	17
4	A/15	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	-	Buk	1	3
4	A/15	Keramik	Kärl	Yngre rödgods	Fat	-	1	0
4	A/15	Porslin	Kärl	-	-	-	1	3

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2015

- 2015:16 Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
2015:17 Kv Trädgården 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Ivan Balic.
2015:18 Kv Sankt Märten 28, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
2015:19 Kv Repslagaren 29 Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Ivan Balic.
2015:20 Borgeby 23:6, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
2015:21 Kv Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
2015:22 Vård- och underhållsplan. Ballingstorpsgården och Per Olsgården. 2015. Carita Melchert och Gunilla Gardelin.
2015:23 Glädjen 15, Lund. Antikvarisk medverkan 2012-2015. Carita Melchert.
2015:24 Falsterbo 2:22, fornlämning Falsterbo 15:1, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Kompletterande arkeologisk förundersökning. Ivan Balic och Gertie Ericsson.
2015:25 Färgaren 26, Lund. Stäket. Antikvarisk medverkan 2015. Carita Melchert.
2015:26 Kv Föreningen 2, Lund. Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning 2015. Krister Kåm Tayanin.
2015:27 Kv Grynmalaren 31 och 33, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:28 Kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson.
2015:29 Kv Sankt Mikael 13, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:30 Innerstaden 2:1 – Svartbrödersgatan, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:31 Kv Gråbröder 16, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson.
2015:32 Kv Banken 6, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014-2015. Gertie Ericsson och Aja Guldåker.
2015:33 Klippans pappersbruk, kulturvärden i bebyggelsen, Klippans bruk, Klippans kommun, Skåne. Kulturmiljöunderlag 2015. Henrik Borg och Gertie Ericsson.
2015:34 Kv Universitetet 1, Lundagård, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson och Aja Guldåker.
2015:35 Hunehals borg, Hanhals 4:31, fornlämning Hanhals 71:1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland. Forskningsundersökning 2014. Gertie Ericsson.

2016

- 2016:1 Kv Katedralskolan 8, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Krister Kåm Tayanin.